

یادداشت سفر تاجیکستان

علیرضا ذکاوتی قراگزلو

و تاجیکستان مانند یکی از قبیسات و اولیاء الله حرمت می‌دارند و همان احترامی که در ایران برای امامزاده‌های واجب‌التعظیم در قم و ری و شیراز رعایت می‌شود در کولاب برای میر سید علی همدانی همان احترامات و آداب زیارت را بجا می‌آورند. نکته اینست که در آن مناطق عرفای نقشبندی خیلی احترام دارند (مثلاً ما قبر یعقوب چرخ‌چی را نزدیک دوشنبه و قبر خواجه مخدوم را در حصار مشاهده کردیم) اما میر سید علی که متشیع و مهاجر از ایران بوده احترام بیشتری دارد بلکه مردم او را عاشقانه دوست دارند و (حضرت امیرجان) می‌نامند. دولت فعلی تاجیکستان و مردم آن برای احراز و اثبات هویت ملی روی احیاء آثار و افکار و بلندتر ساختن نام و یاد میر سید علی اصرار دارند و ایران هم از جهت ترویج زبان فارسی و تحکیم شعائر اسلامی در آن مناطق بر روی این موضوع سرمایه‌گذاری می‌کند و علاوه بر این اساتید ایرانی شرکت‌کننده در این مراسم مقاله‌ها و خطابه‌های ارزشمند ایراد کردند که مورد توجه شرکت‌کنندگان از دیگر کشورها واقع شد مخصوصاً سخنرانی

به مناسبت ششصد و هشتادمین سال ولادت میر سید علی همدانی عارف مشهور ایرانی همراه هیأت ایرانی سفری به تاجیکستان داشتیم. این سفر و دیدار از مهد ایران قدیم و خاستگاه شعر فارسی از آرزوهای دیرینه من بود. البته قرن‌هاست که منطقه ماوراءالنهر از ایران جدا شده و هفتاد سال است که زیر سلطه شوروی بوده است. چهار سال است که جمهوریهای سابق شوروی مستقل شده‌اند و مراسم چهارمین سال استقلال هم در همین زمان برگزار می‌شد. ملاحظات مربوط به این سفر بسیار است آنچه در اینجا به قلم می‌آید نکاتی است که توجه به آن ضرورتر می‌نماید. چرا دولت و ملت تاجیکستان برای میر سید علی همدانی جشن می‌گیرد؟ میر سید علی همدانی عارفی است که در قرن هشتم از همدان برخاسته و به هند رفته و آنجا از طریق افغانستان فعلی به تاجیکستان فعلی رفته است و در کولاب (مرکز استان تاریخی ختلان) درگذشته و مدفون شده است. نقش سید در ترویج فرهنگ ایران و اسلام در کشورهای یاد شده چنانست که او را در پاکستان و هند و کشمیر و افغانستان

پرمایه وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی مهتس میرسیم و همچنین آقای مجتهد شبتری سفیر ایران در تاجیکستان بسیار جالب و جذاب بود و سالن که لیالب از جمعیت بود دقایقی چند با شور و احساسات صمیمانه برای آتان کف زدند.

اقدام و کمک ایران برای رایج ساختن الفبای فارسی به جای الفبای سیرلیک (یا: کرلیک) که مورد استقبال اکثر مصادر امور در تاجیکستان نیز واقع شده قدمی است بسیار اساسی در بازگرداندن تاجیکستان به دامن فرهنگ ایران. به نظر من این سیاست شوروی در تغییر خط تاجیکان لطمه ای شدید بر تداوم فرهنگی آتان زده است یا این حال مردم تاجیک که به فارسی شیرین و فصیح صحبت می کنند و می نویسند خیلی آسان می توانند به خط فارسی برگردند و همین می تواند آثار سودمند فرهنگی اجتماعی سیاسی و اقتصادی برای دو کشور ایران و تاجیکستان داشته باشد.

بعضی از صاحب نظران پیشنهاد می کردند که ایران یک برنامه تلویزیونی بیست قسمتی آموزش زبان فارسی بسازد و در اختیار تاجیکان بگذارد که در تلویزیون تماشا می دهند تا بزرگان آن هم بتوانند خط فارسی بیاموزند. خوشبختانه بیسوادی بسیار کم است و از طرف دیگر برنامه های تلویزیونی و سینمایی ایرانی در تاجیکستان مورد استقبال است و حتی آوازخوانهای ایرانی را هم بسیار دوست دارند! اما مراسم سالگرد استقلال که از طرف دولت و ملت تاجیکستان برای آن زیاد مایه گذاشته می شود بسیار مهم است. در حال حاضر تاجیکستان با ازبکستان اختلاف دارد یکی از اختلافها بر سر سمرقند و بخارا می باشد که در حال حاضر ضمیمه ازبکستان است؛ دیگر بر سر سواد سوختی است که تاجیکستان با وجود داشتن منابع - چون استخراج نشده - مجبور است از ازبکستان بخرد و کمبود سوخت باعث

شده که صدها هواپیما و هلی کوپتر و هزاران اتوبوس و اتومبیل و ماشین باری بیکار بماند. کارخانه ها به علت کم داشتن سوخت و مواد اولیه نیمه تعطیل اند. همچنین مزارع از جهت مشکلات تراکتور و موتور آب و کود و سم و غیره نصف سابق بهره می دهند. تولید پنبه از یک میلیون تن به نیم میلیون تن رسیده است.

این سیاست شوروی که کشورهای اقمار را وابسته نگه داشته لطمه بزرگی به منطقه زده و تاجیکستان در حال حاضر از همه فقیرتر است و نیاز مبرم و واقعی به احیای صنایع دارد و مردم غمناک و غمگین هر دست کمکی را می فشارند. ترکیه برای سرمایه گذاری آمده است و با روسیه هم مجدداً قراردادهایی بسته اند. ایران سه کارخانه را در منطقه کولاب راه اندازی کرده است. تاجیکها مایلند ایران کمک شان کند، تا امکانات چه باشد عیش اینست که ما راه زمینی مان به تاجیکستان باید از ازبکستان بگذرد که با تاجیکستان خوب نیست. البته تجار ایرانی رفت و آمد می کنند و بانک تجارت یک شعبه در دوشنبه زده است. آلمانها، انگلیسها و آمریکاها هم آمده اند. اما ساختار زیربنائی تاجیکستان به رویه می خورد چون نیروی انسانی ورزیده اش تربیت شده شوروی است. ماشین آلات موجودش روسی است و نظام اجتماعی - که دارد بهم می خورد - روسی است. توضیح اینکه تجارت دارد پا می گیرد و سرمایه دار دارد به عمل می آید. در متنی قدر شدید و گرانی روزافزون و در میان بازار سیاه یک عده پولدار دارند رشد می کنند و آن مرحله طی نشده که کمونیستها می خواسته اند رشد کنند و جامعه فتودالی را به سوسیالیستی میوندند دارد طی می شود و ثابت می گردد که در تاریخ پرش و جهش ممکن نیست. گرچه اکثریت فقیر با حسرت از گذشته یاد می کند اما ظاهراً بازگشت میسر نباشد! نظام اجتماعی سبک روسی در حال بهم خوردن است